

VALENTÍ ALMIRALL, PERSONALITAT DESCONEGUDA

L'article que presentem, publicat al número onze de la revista «L'Avenç» corresponent al mes de març de 1883 és un exemple de l'activisme polític de divulgació d'Almirall. En llenguatge assequible i amb la contundència específica del seu ideari divulgà nocions, bàsiques per ell però no dominants en la societat catalana de la Restauració, per tal d'impregnar de catalanisme polític els lectors de la publicació

cultural, artística i literària per excel·lència després de *La Renaixença*. Efectivament dins *L'Avenç* trobem en el període 1882-1890 dotze articles on la preocupació dominant en tots és aquesta intencionalitat de proselitisme ideològic. La mateixa tònica del *Diari Català* (1879-1881) molt més ample quantitativament la trobem també en els escrits d'Almirall dins *L'Avenç*. El «Diàleg entre l'Ebre i el Taj» fou publicat també

dins els *Articles literaris* (1901) i adquirí una notable difusió amb la seva reproducció al quadern monogràfic que se li dedicà dins *Lectura Popular* (núm. 292, vol XVII, s/d). El presentem pel seu valor documental i per l'actualització política, la re-lectura crítica, que encara possibilita el present moment de lluita més que d'entesa entre l'Ebre i el Tajo.

JOSEP M. FIGUERES

DIÀLECH ENTRE L'EBRO Y'L TAJO

LLEGIT PER SON AUTOR EN LA DARRERA
VETLLADA DE QUARESMA EN LO
«CENTRE CATALÀ»

Feya anys, feya segles que' ls dos grans rius de la península no 's cuidaban més que d'executar sa tasca inacabable.

En la regió llevantina l' un d' ells y en la central l' altre; ab la ajuda tots dos de llurs respectius afluents, per valls, afraus y xaragalls extenian sos brassos fins al cim de las montanyas, y sostenint ab las neus y plujas lo gegantí combat que ha de durar mentres la terra duri, vuidaban de las aguas sobreras sas respectivas concas, deixantlas aptas per la vida en la forma que actualment se manifesta. La naturalesa, per previsió ó per etzar, havia desllindat tant bé 'ls dominis de las duas corrents per medi de l' accidentació del terreno, que per més que haguessin de corre un bon trajecte quasi paralelas en sentit invers, no era possible que jamay se confonguessin la una ab l' altra ni que arribessin á barrejar sas aguas. La pau y l' armonia, donchs, podian ser perpetuas entre 'ls fos grans rius, ab tal de que cap de ells volgués jamay sostréures á la llei de la naturalesa, que 'ls habia imposat la germanó y no la confusió com condició precisa per la fertilitat de sas concas privilegiadas.

Mes un dia l' un d' ells va posarse com foll de supèrvia, y desde 'ls penyals d' Albarracín ahont te sa naixenza, va comensar á cridar:

— ¡Vull ser lo rey dels rius d' aquestas terras!

De bon principi l' altre ni va haberne esment. No cuidantse mes que de fer sa tasca, baixaba saltant i trincant de la

cordillera cantábrica ahont reb los dolls de la Font Ibera, y moderant sos fochs al ser á la plana, després d' haber servit de fita entre las comarcas bascas y castellanas, se 'n entraba per Navarra portant la vida á sos prats y camps, fecundaba tot passant lo Aragó, y augmentant constantment en caudal y en recorts per sos tributaris de banda y banda, avans de morir en la mar llatina, retardaba son pas per besar las margas catalanas, tot mormolant suaument com si fos lo misatjer constant de la bona germanó que regnaba entre totas las comarcas que beuen de sas aguas.

Y com mes distret estaba 'l riu llevantí, mes alsaba sa veu l' altre. Volia fer sentir son crit de supèrvia y va lograrho. Per medi de sos afluents va acostarse á la ratlla aragonesa ahont neixen los del riu levantí, y 'ls afluents van servir d'intermediaris.

Tant bon punt com lo provocador va tenir la seguretat de ser sentit, va cridar mes fort que may:

— ¡Vul ser lo rey dels rius d' aquestas terras!

Figureuvos la sorpresa del riu provocat. Com que qui mal no fa mal no pensa, may li habia acudit ser ni príncep y ni tant sols concebia que hi hagues qui pretengués ser rey. Per aixó fou que va accontentarse ab respondre:

— Aquí no hi ha reys ni subdits: aquí no hi ha mes que germans, que 's portan lo carinyo que la sang imposa.

Aquestas paraulas va dirlar l' Ebro en catalá, adoptant la llengua de sos ribe-

renys de mes iniciativa. Al sentirho 'l Tajo, ni va deixarlo acabar, y adoptant un to imperatiu, va replicar en la parla de sas comarcas centrals:

— ¡Calla, calla que 'm destrossas las aurellas, y ni t' entench ni 't vull entendre! La meua llengua es rica, sonora y expressiva mes que cap altra de las conegudas. ¡Parla, donchs, la meua llengua!

Lo riu llevantí va quedar un moment indecís. La imposició li repugnaba, pero la circunstancia de coneixe també la llengua d son provocador lo convidaba á emplearla.

— ¡Qué faig? —va mormolar en veu baixa.— Al cap y á la fi es qüestió de poca entitat, y accedit es pot ser l' unich medi d' entendrens. ¡Tant se vá!... Vaig, donchs, á respondreli en la seva llengua.

Y sens reparar que aquesta concessió 'l posaba lligat de peus y mans á la disposició de son provocador, va cambiar de llengua per manifestar que estaba á sas órdenes per discutir sas pretensions.

Al sentirho 'l riu central no va poder amagar un moviment de satisfacció, y en tó de convicció profunda, va exclamar en lo colm de la supèrvia:

— ¡Jo seré 'l rey dels rius d' aquestas terras!

— ¡Per quin dret, per quina llei? —va replicar lo riu llevantí en son modest tò natural, que 's convertia quasi en humil per lo poch que li esqueya la nova llengua que no era del tot la seva.— ¿En

qué fundas tas pretensions evidentment injustificadas?

— ¿En qué las fundo? ¿ho ignoras tal vegada? — cridá 'l Tajo aumentant á cada paraula l' accent de superioritat. — ¿No sabs que jo atravesso las regions privilegiadas d' aquesta terra? ¿No sabs que jo beso la imperial Toledo? De mas aguas van veure 'ls Cids y Guzmans, los Alfonsos y Fernandos, y ab l' alé que ellas donan, van tenirne prou per basar en una epopeya de set sigles la independencia de la nació més gran que veurán los temps convertint una munió de petits regnes, comptats y senyorios deslli-gats, en la inmarsecible patria espanyola.

— ¿Creus tal volta — replicá l' Ebro — que mas aguas no donan també alé? Ab tota ma forsa, m' he vist moltes vegadas xafat baix lo pes de las galeras, que anaban al orient á fer tráfeh no sols de productes sino d' ideas civilisadoras. Jo las he vist mes de deu cops tornar victoriosas dels venecians y dels genovesos, dels turchs y dels grechs, dels sicilians y dels marselesos. De mas aguas van beure los Jaumes y 'ls Berenguers, los Rogers y 'ls Jofres, y en punt á alé poden posarse al costat dels héroes de que tant t' envaneixes. Si no van pendre tal vegada part tant activa en la epopeya de set sigles que van necessitar los teus per referesa d' una desfeta de set dias, ni van fundar la gran nació de que 'm parlas, per medi d' un' altra epopeya, sino tant brillant mes positiva, van organitzar la confederació catalano-aragonesa, sostenintla, no ab lligaduras de forsa, sino ab llassos de germanó y respecte mútuo.

— ¿Pretens tal vegada — digué 'l Tajo interrompintlo — extendre lo sistema aragonés á tota la pnínsula? ¿Creus possible tal organisió en tota la patria espanyola?

— No ho sé ni vull saberho — respongué l' Ebro tot confós — y prou conversa, que la feyna m' espera. No ho sé ni vul saberho, perque no m' he fet may la ilusió de ser lo rey dels rius d' aquestas terras. Jo, com mos riberenys, só més práctic que teórich, y per mes que vegi que aquella organisió 'ns convenia, ni he generalitzat sos fonaments ni la tinch per ideal. No aspiro al predomini ni mos riberenys hi aspiran. Ells y jo nos reduhim á fer la nostra tasca. Lo treball tenim per divisa, y no pensém mes que en lo treball y tot ho esperém de la nostra activitat y poca peresa. La terra 'ns dóna fruyts y la mar riquesas. Ni sé més, ni més vull saber. Si tu tens horas vagativas per discutir, jo necessito las pocas que 'm quedan pel descans. Déixam, donchs, d' una vegada, que demá es dia de matinas, y la estona que he gastat es per mi una verdadera pérdua. Los que vivim del treball no podem darnos lo luxo de perdre 'l temps en divaga-

cions ni teorías, y queda en pau y en pau déixam.

— Dues paraulas y serán las últimas, — va cridar lo riu central ab aires de triunfador —. Al comensar te deya qe vull ser lo rey d' aquestas terras y ara dech dirte que ho seré. Jo t' he obligat á parlar la meva llengua, cosa que may hauriam fet jo ni cap dels meus. Nosaltres, donchs, tenim un amor propi colectiu que no teniu vosaltres. Las mevas aguas lo donan. Jo t' he exposat quins son los nostre ideals, y tu no 'n tens de cap mena. A la meva unitat esplendorosa, á la enlluernadora patria espanyola filla de la historia castellana, tu no hi oposas com podrías, la diversitat de patrias peninsulars, unidas pels llassos que agermanaban als catalans y aragonesos. Los teus riberenys son tal vegada mes reflexius; son indubtablement mes treballadors, pero aixó sols no 'ls basta. Los meus no disfrutan de cap d' aquestas condicions, pero tenen amor propi colectiu y temperament generalisador, y tot ho emplean per realisar l' ideal de dominació que han concebut fa sigles. Mentres sols vos cuidéu de treballar y atresorar riquesas; mentres no vullgueu perdre 'l temps en divagacions y teorías y ho espereu tot de la práctica, ni vos temém ni vol podém teme. Los pobles solen alcansar alló que 's proposan. Vosaltres vos heu proposat ser richs, y ho seureu sens dubte; pero nosaltres que 'ns proposem manar... vos tindrem sempre á las nostra órdes, mentres no cambieu de rumbo y proclameu ideals que opo-

sar als nostres. ¿Creus tú que entre vosaltres i nosaltres pot ni haerhi lluyta? He comensant dient que volia, he seguit profetisante que seria, y acabo proclament que:

— ¡Só ja 'l rey dels rius d' aquestas terras!

L' Ebro ab prou feynas se l' escoltaba. Habia tornat ab ardor á executar sa tasca, y omplía canals y rechs, y empenyía rodas y maquinaria per ajudar al treball de sos riberenys. Aquestos ni habian tingut esment de la conversa. Del dematí al vespre treballaban, y al arribar á l' hora sospirada del descans no 's cuidaban poch ni molt de lo que podia dir cap dels rius de la terra. La vida material los absorvia, y sols de tant en tant alguna fuetada que los fiblaba los feya sentir que 'l Tajo s' habia sortit ab la seva de ser lo rey d' aquestas terras.

Prou alguna vegada, tot besant las marjas catalanas, l' Ebro ha mormolat al oído dels riberenys sa conversa ab lo Tajo. Prou los ha revelat que 'l secret de la forsa d' aquesta era l' amor propi colectiu, l' esprit de generalisació, y 'ls ideals que fan moure. Los riberenys no 's despertan, y treballa que treballarás, ni s' adonan de que 'l fruyt dels seus suhors se pert confós entre 'l llot del rey dels rius d' aquesta terra, desdixada y decaiguda á causa de la supèrvia que sas aguas donan.

VALENTÍ ALMIRALL
(L'Avenç, 11 març 1883)

La Publicitat del 30 de juny de 1931.

La Publi era d'Acció Catalana i es referia a la victòria d'Esquerra Republicana en unes eleccions municipals.

HURRAH!
— Un partit catalanista no perd del tot si el partit que guanya també és catalanista!